Iz pedagoške teorije i prakse

Pregledni rad
UDK: 392.51(497.5Međimurje)

Goran Lapat, Dražen Ružić i Matija Varga

Svadbeni običaji u Međimurju

Sažetak

Među životne običaje koji prate pojedinca od njegova rođenja (porodni) do trenutka smrti (pogrebni), prenose se s generacije na generaciju, koji se razlikuju od mjesta do mjesta, možemo izdvojiti kao najvažnije porodne, pogrebne i svadbene običaje. Tradicionalni svadbeni običaji u Međimurju, unatoč tome što su važni za očuvanje kulturne baštine i integriteta regije, podložni su promjenama koje donosi novo vrijeme. Ključni dijelovi tradicionalnih svatovskih običaja uključivali su snoboke (prošnja), zaruke, pripreme za svadbu, samu svadbu i prviče. Također, tu treba uključiti i razne ceremonije i rituale kao što su izvođenje lažne mladenke, njezin simbolični otkup, ples za kuharice, presvlačenje mladenke poslije pola noći. Stari tradicionalni svatovski običaji u Međimurju sve se više gube pod pritiskom globalizacije i promjena u načinu života. Suvremeni svadbeni običaji često su mješavina tradicijskih i novijih elemenata, a mladenci danas sami organiziraju svadbu umjesto roditelja. Objavljivanje na društvenim mrežama i preuzimanje stranih običaja dodatno mijenjaju tradicionalne svadbe. Primjeri suvremenih običaja uključuju momačke i djevojačke večeri, prvi ples, rezanje torte, bacanje podvezice, bacanje buketa te vjenčanja na neuobičajenim mjestima.

Ključne riječi: čehara, snoboki, svati, šega, šireg kapiten.

Uvod

U Međimurju se govori da se o svakoj osobi priča tri puta: kada se rodi, stupa u brak i umre. Najvažniji i najsvečaniji među njima je svadbeni. Upravo su udaja ili ženidba, tj. stupanje u zajednički bračni život i osnivanje obitelji od iznimne važnosti za očuvanje integriteta svakog naroda, pa tako i stanovnika Međimurja. Osim što je sam čin svadbe najvažniji dan u životu mladenca i mladenke, on utječe i na sve kasnije aspekte njihova života – od zajedničke obitelji do rješavanja egzistencijalnih problema s kojima će se susretati u različitim razdobljima svoga zajedničkoga života. Kroz povijest svadbeni običaji podlijegali su stalnim promjenama i rezultat su prethodnih i predmet daljnjih promjena, posebno danas kada nestaju granice nacionalnih država, kada masovni mediji, društvene mreže i globalizacija donose nove modele sklapanja braka i svadbenih tradicija (Kalšan, 2006; Kovač 2017; Krnjak, 2009).

Tradicijski svadbeni, odnosno svatovski običaji[1] u Međimurju nazivaju „svati" (Kajkavski rječnik). Ti su se običaji prenosili kroz vrijeme putem različitih kazivača koji su prepričavali svoja sjećanja iz njihova vremena ili iz sjećanja njihovih djedova, baka, roditelja, poznanika ili rodbine. Kao takvi, tradicijski svadbeni običaji postali su važan element bogate kulturne baštine Međimurja (Krnjak, 2009; Kalšan, 1987; Galenić, 1985; Horvat, 1986a). Unatoč činjenici da je Međimurje bila svojevrsna zatvorena geografska cjelina, svadbeni običaji, tj. svatovski ceremonijal razlikovao se od mjesta do mjesta (Okreša, 2024). Hranjec (1997) na osnovu svoga istraživanja utvrđuje da se, bez obzira na razlike u svadbenim običajima, mogu odrediti opći, odnosno zajednički dijelovi svadbenih običaja u Međimurju: s*noboki, zaruke* (skončanje), *neposredne pripreme za svadbu*[2], *svadba u užem smislu i prviči*[3].

Važan dio tradicionalne međimurske svadbe je i poznanstvo, odnosno zagledi. S obzirom na to da su svadbu često dogovarali sami roditelji, najčešće iz ekonomskih razloga, smatrali su da nije potrebno da se budući zaručnici bolje upoznaju jer prema njihovu mišljenju bitan je ekonomski interes, a ne ljubav.

Snoboki

Mladići[4] i djevojke[5] mogli su se međusobno upoznati u crkvi, polju, svadbama, proštenjima, na groblju tijekom Svih svetih, *čehari*[6] ili na ne-

1 Šega = navika, običaj, pošalica, šala

2 Gostuvanje, svati = svatovi, svadba

3 Prviči = nedjelja nakon svatova

4 Mladići su se obično ženili oko 20 godine. Neki nakon regrutacije (vizite) a drugi kad su se vratili s odsluženja vojnog roka. Ukoliko se muškarac nije oženio do 30 godine smatrao se starim dečkom. Djevojku se *starom pucom* smatralo ako se nije udala do svoje 25 godine života.

5 Imućne djevojke udavale su se već oko šesnaeste godine života. One druge, same su tražile mladića za ženidbu: *Ako je bila čedna, i verna, i da ju je dečko ne videl niti jeden vu krčmi, ili na gostuvanju, kakti pucu, no takša je zato mogla oditi zamuž. Na zadnjem mestu su bile one, štere su se po večeri potepale i išle na mužiku i gostuvanje. Ove su se zvale 'lovice', te su dečke lovile, ako se je šteroj posrečilo, tak je mogla dobiti moža.* Vidi u: Bartolić, *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec,* 402.

6 Čehara = obično se događala u zimi. Djevojke u pratnji roditelja dolazile su u nečiju kuću radi *čehanja* perja (kokoši ili gusaka)

kom drugom društvenom događaju. Nerijetko su sami roditelji dogovarali ženidbu iz materijalnih razloga, tj. mladi nisu stupali u brak po svojoj volji, već *kak su japa i mama rekli*. Češće su djevojke bile te kojima su roditelji, navodi Žganec, dogovarali udaju: *To mora biti! Ak se nam vidi, onda se njoj mora videti! Kaj ona zna kaj je dobru, kaj ne? Mi sve napravimo kak bude dobro za nju!* (Hranjec, 1997). Prema Rajković, izraz *snuboki* označava one koji snube – prosci, a ne samo čin prošnje (Rajković, 1974).

Ukoliko je između roditelja postignut dogovor slijedili su *snoboki*, tj. *snobokalje*, odnosno *prošnja* – događaj kada bliža rodbina mladenca (roditelji, brat, sestra, rođak) u predvečerje dolazi u kuću buduće mladenke. U pratnji budućeg mladenca bio je starešina (govornik) koji se u ime *snoboka*[7] obraćao riječima: *Mi smo potniki kak su bili tri krali, ki su išli Jezuša iskati vu Betlehem. Tri krale je vodila svetla zvezda a nas pak vodi sveta vera. Dok smo mi tak putovali po svetu, došli smu do jenuga lepuga vrt a u tim vrtusu cvale sake fele ruže: bele i črlene, modre i zelene. Pak se je ovomu mojemu mladencu jena joku dopala, pak je meni rekeu: 'Stoj, vođa moj, jo idem pak si ftrgenem ovu ružicu!' A ja sam mu rekeu: 'Ne ak, negu idemu nutri, pak bumo pitali hiže gospodara jel nam on dopusti. Ovoj ružici je ime Barica, prosim, dajte nam ju!* (Hranjec,1997).

Nije postojao određeni dan za dolazak u *snoboke*, ali se obavezno dolazilo navečer. Domaćin bi goste ponudilo hranom i pićem. Nakon što su oni formalno izjasnili zašto i s kojom namjerom su došli, ukućani bi u prostoriju pozvali djevojku koju su upitali slaže li se s udajom. Roditelji su već ranije donijeli odluku i ona je jedino mogla potvrditi želju svojih roditelja. Isto je bilo i s mladićem. Događalo se da su se budući mladenci tada prvi puta vidjeli (Vitez, 2004). Snoboki su se trebali održati u tajnosti. Međutim, kako je to bio važan događaj, obično je netko u tišini „izdao" termin snoboka prijateljima mladenca. Njihov zadatak je bio tada da pred mladenkinom kućom rastepe *kurzinje* i ostavi dalji trag od pljeve, sječka ili lišća prema kući mladenca. To *potepanje* je sutradan ujutro svim mještanima dalo do znanja da su *snoboki skončani*.

Zaruke, skončanje

Na samim snobokima obično su dogovorene sve pojedinosti o održavanju svadbe, a davanjem prstena započele su zaruke. Starješina (starešina, *šireg kapetan*)[8] sada dobiva ulogu osobe koja će voditi čitavu svadbu. U dogledno vrijeme mladenci sami odlaze u župni dvor (farof) župniku u župnoj (farnoj) crkvi na zapis, odnosno da ga obavijeste o namjeri ženidbe. Uskoro župnik u crkvi na nedjeljnoj svetoj misi tri puta obavještava (oglašava, oziva) vjernike o njihovu vjenčanju. U crkvi su prilikom oglašavanja trebali uz momka i djevojku biti prisutni i njihovi roditelji. Oglašavanjem se mladi javno proglašavaju novim parom. U ta tri tjedna mladi su bili

7 Snoboki = prosidba (za) bračnog druga

8 Šireg kapetan = osoba koja zastupa mladence, vođa cijele svadbe. Organizira sva događanja na svadbi: Njega mora svaki poslušati i njemu se pokoravati. *On je pri zdavanju prvi svedok, kakti starešina, on počne vu jutro svadbu svojim govorom, i tak ju svojim govorom vu noči dokonča. Njemu je određeni primješ kapitan, i to zato kaj mu je on celi den kakti poslužnik. … njega mora svaki poslušati i njemu se pokoravati.* Vidi u: BARTOLIĆ, *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec,* 399-400.

u obvezi dolaziti k župniku na molitvu, vjeronauk i bračni sakrament (Zvonar, Hranjec i Strbad, 1987; Kelava, 2019; Medjimurec, 1986).

Neposredne priprave za svadbu

Kada je dogovoren svadbeni dan koji je bio uvijek u zimskim mjesecima (zbog hrane i pića) započele su neposredne pripreme za samu svadbu kada nije više bilo posla u polju (Winter, 1987). U slučaju da kći odlazi za snahu, mladenkina majka pobrinula se za njezin miraz (sebujek)[9]: *Treba skrbeti za posteljinu, dve blazine i dva vanjkuša i bar šest plafti, bar šest vreč i po štiri stoljeka i ponjavu i po dva vihlane i dva zamotanjka i četiri brsoče. Dva para obutelji, jenu za svetek, jenu za saki den. Mora imati bar šest paruf oprave gorje i tuliku od spodje za spati. Mora imati robcuv na šijek i na glavu (Hranjec, 1997). Osim toga, u miraz se davala i zemlja, krava ili junica, prase pa i novac. Za taj dio obično je bio zadužen mladenkin otac koji je miraz obično obećao već kod dogovora oko svadbe: … ja dam svojom Maricom dve mekote, jedno na Lončarovom i jedno v Jelesu. Izda k tomu jezeru srebra i teličku, i jednoga pajceka* (Bartolić, 2009).

Svadba se pripremala i kod mladenke i kod mladenca. Za svadbu se zaklala krava, dvije svinje, 60 – 70 kokoši, deset gusaka, deset pataka i pripremilo dosta vina (300 – 400 litara). Za pripremu svih jela, čisti pribor uz jelo i sl. bila je zadužena osoba *sokačica*, tj. osoba koja je bila vična kuhanju. Pomoć u spremanju jela imala je žena iz rodbine koja je bila na svadbi.

Hižni japica i *hižna mamica* (roditelji – *pozoviči*[10]) imali su i važnu ulogu u svečanom pozivanju rodbine, susjeda i kumova u goste. U obilasku svojih gostiju (buduće *goščenike*[11]) najavljivali su buduću svadbu. Svadba se održavala u obiteljskoj kući koja se za tu prigodu posebno uređivala, odnosno *kinčila* (ružmarine, trake od krep-papira i sl.). Za goste su se izrađivali cimeri (kombinacija bijelih đurđica – đenjđvira, asparagosa i ružmarina). Na svadbi su svirali bandisti (limena glazba, *pleh mužikaši*). Važno mjesto zauzimao je zastavnik (zastavjek[12], zastavnjek, zastavhek, zastavnjak) kojemu se za tu prigodu izrađivala posebna jabuka okićena sitnim cvjetićima đurđica. Ona se postavljala na vrh drška svatovske zastave. Jabuka okićena rupcem (ropčenjekom), kao simbol mjesta svatova, privezivala se u mladenkinom dvorištu (Hranjec, 1997). Ispred ulaznih vrata u dvorište (potna lesa) postavljale su se *majge*[13] s natpisom dobrodošlice gostima.

---

9 Lajca, lomàr, ormàr = miraz se slagao u škrinju, lajcu ili ormar. Na kolima se kasnije uz ples, pratnju svatova i glazbe, vozila od kuće mladenke do kuće mladenca.

10 Mogli su biti osobe koje su izabrane iz sela, a koji su bili vični pozivati ljude u goste. Ukoliko sami roditelji (gazda) nije bio vičan pozivati rodbinu u goste, tu su radili profesionalni pozoviči uz materijalu naknadu: *Pozovič je moral biti paraden človek, šekrlaka je imel kakti cilinder s dugom šiškom, a nutri vu šiški je imel obešenoga zvončeka, ke je cerlikal (zvonil), da je zmahal z glavom, a ljudi su se zgledavali gde to zvoni, jer isu vidli nigdi zvončeka.* Vidi u: Bartolić, *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec,* 406.

11 Goščeniki = svatovi, gosti na svadbi

12 Zastvnjek = u većini slučajeva to je bi rođak ili prijatelj po mogućnosti još uvijek neoženjen. Uz njega je bio i *podzastavnjek.*

13 Majge = visoka stabla, ukrašena šarenim trakama i bocom vina i natpisom „DOBRODOŠLI DRAGI GOSTI"

Slika 1. Mladenci (Novakovec, 1940) – osobna arhiva autora

Slika 2. Glavni *svati* (Novakovec, 1969) – osobna arhiva autora

Svadba u užem smislu

Svadba se održavala i kod mladenke i kod mladenca, što znači dva glazbena sastava, jedan kod mladenca, drugi kod mladenke. Bile su i dvije kuharice. Jedino je *šereg kapiten, kapiton,* odnosno starješina, bio isti vođa svadbe. On je vodio i brinuo o svemu što se događalo u svatovima. Svadba kao svečani čin započinjala je ujutro dolaskom svirača (bandista, pleh muzikaša). Prije svadbenog ručka običaj je bio „pozovati svate" po selu, odnosno glazbom pozivati rodbinu u svatove. S glazbenicima su obično išla dva mladića, „zastavjek" i njegov kolega, koji su imali spisak rodbine koju treba pozvati u svatove. Znate kada nekome dođete na dvorište s glazbom ljudi nas častili pićem, jelom i kolačima. Ovisno o mjestu, mladići i glazba počeli bi pozivati glavne goste (koji su bliže) u svatove. Ulicom bi se svirala koračnica, a dolaskom u dvorište rodbine pjesmom bi se domaćini pozvali u goste, a oni bi ih ponudili jelom, pićem i kolačima, a ponekad bi pozvanici i zaplesali. Kada je završilo pozivanje po selu, svečanost je započinjala u kući (društvenom domu) sviranjem koračnice dobrodošlice i rukovanjem gostiju s domaćinima (hižni japa i hižna mama, mladenac ili mladenka) koji su dočekivali goste. Nakon pozdrava gosti bi sjeli za stol i čekali početak ručka. Svaki govor starješine glazbenici najavljivali su „tušem" – kratkim i glasnim tonovima trube i bubnjeva. Svadba kao svečani čin (ceremonijal) sadržavala je određena zaduženja. Važno mjesto zauzimao je starješina svatova, zatim su tu mladići (fendri, zastav(n)jek, podzastav(n)jek, koprone, kaprole, katane) čija je bila zadaća predvoditi svadbenu povorku, pojačavati veselje (*huškanjem* i *popevanjem*), goste nuditi vinom i sl. Važnu ulogu u svadbenom obredu imala je djevojka obučena u bjelinu kao

mlada - *podeklič*[14] *... ona je zato, da ima zaručnica izda on den kre sebe, nevinost, kakti cveta, i spodobu svojega pucjega stališa, iz kogea se on den morala odreči i znavek ostaviti, da ji neje pri srcu teško i zato ima kraj sebe zadnji put znamen svojega devojačtva* i mladić – *klencar*. Uz njih, tu je i bračni par kojeg čine *dever*[15] i *podsnehalja*[16].

Kumovi, krsni i firmani, nisu imali neku bitnu ulogu, osim što su kao počasni gosti sjedili za *prvim stolom* uz mladence. Trojica dječaka, tzv. *pevčari*, sudjelovali su na svadbi tako da je jedan nosio kokota, drugi bocu vina, a treći u *cekaru* pogaču. To su darovi koji su bili namijenjeni kuharici[17].

Svadbena povorka se po izlasku iz dvorišta vrlo pažljivo formirala. Ovisno od sela do sela, na početku povorke bili su *koproni*, iza njih *pevčari*. Nakon njih dolazili su muškarci pa *zastavnjek* i *podzastavnjek*, između kojih se nalazio mladoženja. Tada slijede *šereg kapitan*[18], podeklič, hladnač, dever s podshnehaljom. Na začelju svadbene povorke ispred glazbe dolazilo je nekoliko žena (Hranjec, 1997). Svi oni, uz huškanje i nuđenje mještana vinom odlaze prema mladenkinoj kući. Nakon svečane ceremonije prošnje, svatovi od mladenke i mladoženje odlaze na ozakonjenje braka u crkvu[19] (Kašpar, 1979; Markulinčić, 1995).

Izlazak svadbene povorke iz crkve i njezin odlazak prema mladenkinoj kući (ako ona odlazi iz roditeljske kuće i obratno ako mladenac ide za zeta) poseban je trenutak. Tada mještani izlaze iz svojih kuća i ostavljaju sve poslove kako bi mogli vidjeti svatove. Povratkom u mladenkinu kuću oko 14 – 15 sati započinje *obed*[20](ručak), a servira se govedska juha, kuhana govedina i naribani hren, zelje s mesom, razno pečenje, kolači i drugo. Nakon toga roditelji mlade, „hižni japek i mamica“, prvi zaplešu čime pozivaju ostale goste na veselje. U pauzama se nazdravlja vinom i naručuju glazbene želje „za sretan brak mladencima“, uz novčanu naknadu glazbenicima (Hranjec, 1997; Ivančan, 1987). Svatovske običaje pratile su i određene ceremonije poput plesa djece - *Čija ste vi deca?* (djeca bi prozvala muškog gosta koji bi morao naručiti i platiti pjesmu kako bi djeca nastavila ples), *Baba gljive brala* (obično

14 Podeklič = *mala podsmehalja, krenslerica, podeklička, svatovca* koja ne nosi šlajer kao mlada već je imala *partu od vojsk, neštera papernatu, neštera pak od asparagusa kiticu zelenu. Ona znamenuje nevinost i spodobu pucjega stališta.* Vidi u: Hranjec: *Zipka vu horvatskom cvetnjaku: narodna kultura Hrvata u Međimurju,* 137.

15 Dever, badnač = ima dužnost zastupanja svatova, svjedok na zdavanju i voditelj samoga mladoženje. Obično je biran iz kruga bliže rodbine, tako da je to najčešće bio svak ili šogor (sestrin muž), a može biti stariji brat, bratić ili netko od vršnjaka: *Dever na gostej vrši funkciju kakti voditelj samoga mladoženje. On ima na brigi mladoženju celi den, da se dobro zabavla, i da ga veseli i batrivi vu prijelaz ženidbenog stališa, a pri zdavanju mu je drugi svedok.* Vidi u: Bartolić: *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec,* 400.

16 Podsnehalja, pocnehàlja = voditeljica mladenke (zaručnice) i svjedokinja za *zdravanju*, voditeljica zaručnice: *Ona je celi den dužna svadbu veseliti, i zabavlati, i ona je zaručnici poslužnica. jer ona kakti več iskusna žena zna sve kaj je treba, da zaručnici posluži i zvrši.* Vidi u: Bartolić: *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec,* 400.

17 Sokačica = kuharica

18 Šireg Kapetan = glavni voditelj na svadbi; njegov pomoćnik u svadbi je bio primeškapitan.

19 Prije demokratskih promjena 1990. godine, čin vjenčanja je bio u mjesnom uredu.

20 Obed (ručak, užina) = međuobrok koji se jede između ručka i večere

bi se muzičari maskirali i šaljivom pričom obilazili goste prikupljajući novčani prilog za kuharicu), *Sejali smo bažuljeka, Snjeha dej dinara i Zelje*. Zelje su plesali 'dever i podsneholja' i 'zastavjek i kolegica'. Dužina toga igrokaza s glazbenom pratnjom zavisila je od starešine i plesači su ponekad dugo trebali ostati na plesnom podiju. U igrokazu se spominjalo kako treba zelje porezati, narezati, gaziti nogama, soliti, kiseliti, naravno, sve uz šaljive komentare i dosjetke. Time je svadba dobivala na zanimljivosti i slobodnoj kreativnosti glazbenika i starešine (uz ceremoniju koja započinje: *Starešima na poštenje, mladima na veselje, tancarima na zdravlje!* - nakon čega slijedi pitanje starješine i odgovora plesača koji je najčešće bio krivi jer je odgovor uvijek bio dvosmislen i svakako „zdravica" i ponovni kratki ples kao kazna, ali i u svrhu poticanja veselja i „ponavljanja" tradicionalnih svadbenih običaja).

U noći tijekom svadbe dolazi i trenutak kada mladenka (ili mladenac) odlazi u novi

Slika 3. Svadbena povorka (1969) – osobna arhiva autora

dom opraštajući se od najmilijih i svatova. Uz mladenku i mladenca u novi dom (gdje se ta-

Slika 4. Glazbenici u svadbenoj povorci (2005) – osobna arhiva autora

kođer održava svadba) idu i određeni svatovi, npr. dever s podshnehaljom, zastavnjek s podekličom. Kod odlaska se formira kolona u kojoj sudjeluju katani, glazba i svatovski poglavari. Ulaskom u kuću mladenca (ovisno od situacije, ili mladenke) starješina obavještava njegove roditelje da je njihov sin *dopeljal sebi para, ocu na viđenje, majki na pomoć* (Hranjec, 1997). Mladenka se presvlači[21], s glave skida šlajer i stavlja peču ili rubac. Nakon presvlačenja vraća se svatovima te započinje ples mladenke i *sejanje dara* (mlada snaha prilikom plesa baca novac – kovanice za sreću i blagostanje). Treba reći da prilikom tog prvog plesa, sada već kao mužu i ženi, pod noge su bacali rucke ili kocenje[22], pa čak i cjepanice kako bi ih omeli u koracima i najavili da životne teškoće moraju (u ovom slučaju odguravanjem

21 Običaj presvlačenja se naziva pečenje. S mladenkom u bračnu sobu na presvlačenje odlaze mladenac i podsnehalja

22 Kocen, rucek, oklasak = jezgra klipa kukuruza

nogama) rješavati sami. Trajanje svadbe ovisilo je o mjestu. U nekim mjestima završavala je oko podneva drugoga dana dok je negdje trajala dva ili tri dana. Službeni završetak svadbe odigrao se *prvičima*[23] koji su se održali prvu nedjelju nakon svadbe u kući gdje je došla *mlada sneha*, odnosno *mladenac zet*. Otprilike tjedan dana nakon svadbe rodbina je dolazila na prviče u posjet vidjeti kako se mlada snaha snašla u novoj kući (Hranjec, 2011). Prviči su bili prigoda da se upoznaju nove rodbine jer su pored roditelja dolazili dever s podsnehaljom, kumovi, zastavnjek i kapitan (Hranjec, 1997).

Zaključak

Stari svatovski običaji, pod pritiskom novog vremena i procesa globalizacije (društvenih, političkih, gospodarskih, kulturnih itd.) sve se više iskrivljuju i gube što u Međimurju dovodi do nepovratnog gubitka ovoga dijela nematerijalne kulturne baštine. Uzrok tome može se pronaći i u promjeni načina života sela, u boljem materijalnom stanju, dodiru s drugim običajima. Suvremeni svadbeni običaji obično su preplitanje tradicijskih i novijih svadbenih običaja. Jedan od razloga za to je i današnja promjena uloga pri određivanju svadbenih običaja, tj. mladenci su danas, umjesto roditelja, ti koji organiziraju svadbu. Objavljivanje na društvenim mrežama svih aspekata pripreme i održavanja svadbe, mješavinom tradicijskih i stranih svadbenih običaja: *potepanje*[24] (nešto drukčije iz prošlih vremena za objavu na društvenim mrežama ili lokalnim portalima), proslava momačke i djevojačke večeri, prvi ples mladenaca, rezanje torte, bacanje podvezice i buketa, bacanje konfeta i riže na mladence pri izlasku iz crkve, hrana koju priređuju profesionalci, šampanjac i zdravice, cvjetni aranžmani i baloni, torta na pet katova … Isto tako, svjedoci smo svadbenih obreda skokom s padobranom, ronjenja u moru ili vjenčanja na neočekivanim mjestima za ovu prigodu: u Modroj špilji, uz slapove Plitvičkih jezera, na brodu.

Literatura

1. Bartolić, Z. (2009). *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec* (uredio: Franjo Božić). Njivice, otok Krk.

2. Hranjec, S. (2011). Međimurski narodni običaji. Čakovec: Matica hrvatska, Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu.

3. Hranjec, S. (1997). *Zipka vu horvatskom cvetnjaku:* narodna kultura Hrvata u Međimurju. Zrinski.

4. Galenić, D. (1995). Svadbeni običaji podravskog sela Hlebine. *Podravski zbornik,* (21), 169–182. Pristup ostvaren 10. 9. 2024. https://hrcak.srce.hr/230696.

5. Horvat, R. (1896a). Ženitbeni običaji: Koprivnička predgradja: Banovac, Bregi, Brežanec,

23 Priviščem, prviči, prvišče = posjet kojim se trebalo uvjeriti da se mladenka, odnosno mladenac dobro snašlo u novoj obitelji

24 Potepanje = po starom običaju u vrijeme zaruka kuće od budućih mladih trebale su se obilježiti kako bi se svim mještanima dalo na znanje da je sve dogovoreno između dvije obitelji koje će se nakon svadbe biti rodbinski povezane

Dubovec i Miklinovec u Hrvatskoj. U I. Milčetić (Ur.), Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena (str. 171–178). Zagreb: JAZU.

6. Ivančan, I. (1987). Narodni plesni običaji Međimurja. Zagreb: Kulturnoprosvjetni sabor Hrvatske

7. Kašpar, L. (1979). Svadbeni običaji ludbreškog kraja. *Podravski zbornik,* (5), 210–214. Pristup ostvaren 1. 9. 2024. https://hrcak.srce.hr/233841.

8. Kalšan, V. (2006). Međimurska povijest. 1.izd. Čakovec: Vladimir Kalšan. 12. Kovač, J. (2017). Ljudstvo moje međimursko, imaš blaga i bogatstva: Nematerijalna baština Međimurja. 1. izd. Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec

9. Kajkavski rječnik. https://ivanvnucec.github.io/kajkavski-rjecnik/.

10. Kelava, J. (2019). Svadbeni običaji u Posuškome kraju. Croatica et Slavica Iadertina, 15(2), 489–516. Pristup ostvaren: 7. 9. 2024. https://hrcak.srce.hr/240473.

11. Kovač, J. (2017). Ljudstvo moje međimursko, imaš blaga i bogatstva: Nematerijalna baština Međimurja. 1. izd. Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec

12. Krnjak, L. (2009). Moja baština. 1. izd. Čakovec: Zrinski d.d. Čakovec

13. Markulinčić, B. (1995). Svadbeni običaji ludbreškog kraja: u selima Karlovec i Sesvete Ludbreške. *Podravski zbornik,* (21), 199–206. Pristup ostvaren 20. 9. 2024. https://hrcak.srce.hr/230699.

14. Medjimorec, M. (1896). Ženitbeni običaji: Hlebine u Hrvatskoj. U I. Milčetić (Ur.), Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena (str. 190–194). Zagreb: JAZU.

15. Okreša, I. (2024). *Narodna kultura i običaji Međimurja, diplomski rad. Međimursko veleučilište.*

16. Rajković, Z. (1974). Narodni običaji okolice Donje Stubice. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku,* Vol. 10 No. 1, 153–214.

17. Vitez, Z. (2004). Svadbeni običaji između globalnog i lokalnog. *Narodna umjetnost-Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku,* 41(2), 193–204. Pristup ostvaren 28. 9. 2024. https://hrcak.srce.hr/26065.

18. Zvonar, I., Hranjec, S., Strbad, A. (1987). Usmena narodna književnost na tlu Međimurja Knjiga II. Čakovec: Zrinski.

19. Winter, M. (1987). Tri najvažnija momenta u životu čovjeka. U F. Horvatić (Ur.), *Podravski zbornik '87* (str. 153–161). Koprivnica: SOUR „Podravka", OOUR „Koprivnička tiskara".

PRIKAZI

Summary
Wedding traditions in Međimurje county

Among the life-cycle customs that follow an individual from birth to death, which are passed down through generations and vary from place to place, the most significant are birthing, funeral, and wedding customs. Despite their importance for preserving the Međimurje region' cultural heritage and integrity, traditional wedding customs are changing with modern times. Key parts of traditional wedding customs included snoboke (the proposal), zaruke (engagement), pripreme za svadbu (wedding preparations), the wedding itself and prviče (the first visit after the wedding). Other ceremonies and rituals, such as presenting a „false bride," a symbolic „purchase" of the bride, the dance for the cooks, and the bride's change of dress after midnight, have also been included. Traditional wedding customs in Međimurje are increasingly fading due to globalization and lifestyle changes. Contemporary wedding customs are often a mix of old and new, and nowadays, couples organize their own weddings instead of their parents doing it for them. Social media and the adoption of foreign customs further change traditional weddings. Modern customs include bachelor and bachelorette parties, the first dance, cake cutting, garter and bouquet tosses, and weddings in unique places.

Keywords: *čehara, šega, snoboki (the proposal), svati (wedding party), broader kapiten.*